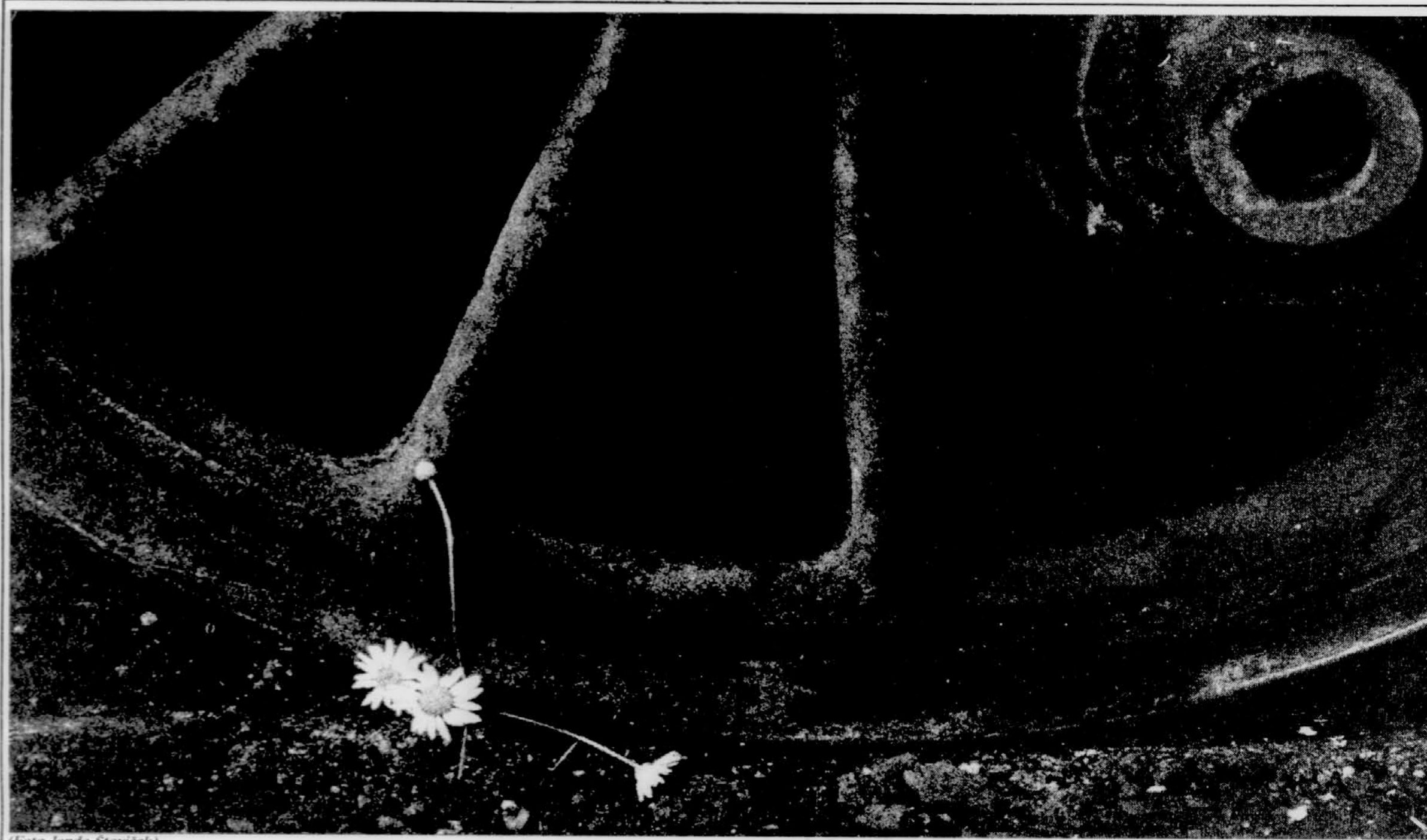

(Foto Jendo Stoviček)

Težave z deležnikoma »želeč« in »hoteč«

Najpomembnejši odstavek v besedilu sklepov, stališč in predlogov, ki so jih v torek sprejeli v Portorožu po dvodnevem posvetovanju o slovenščini v javnosti, se začneja z deležnikom in ta deležnik je: »želeč«. Želja, vsekakor vroča, je prevevala udeležence. In ta želja je bila, da naj »družbena jezikovna politika spremlja družbeni razvoj vsestransko, da se mora v vseh svojih prvinah nenehoma podružbljati, kajti le tako se bo mogel jezik razvijati vsestransko in vsepovsod, da bo zmeraj sposoben odgovarjati novim potrebam ne samo kot sredstvo za sporazumevanje, ampak tudi kot ustvarjalna prvina tako novih potreb kot tega, da jih v skladu s svojo naravo zadovoljuje...«. In potem, ko je bila ta želja izrečena, so prišli predlogi: za ustanovitev stalne sekcije RK SZDL za obravnavo jezikovnih vprašanj, za ustanovitev jezikovnih odborov širom po Sloveniji, za naslonitev odločilnih družbenih jezikovnih ukrepov na širše družbeno zaledje...

Deležnik »želeč« je lep deležnik. Deležnik »hoteč« lepši...

Praznično bo, ko bodo ti sklepi pa stališča pa predlogi – do konca formulirani – nazadnje objavljeni, kajti malokdaj je bilo na treh ducatih strani toliko lepih misli, iznajdljivih pobud in koristnih napotkov glede rabe jezika – in boja zoper njegovo zlorabo – kot jih je zbranih v portoroškem dokumentu. Ta snopč listov se zdi kakor gosta mreža, skozi katero se ne bo mogla izmuzniti nobena jezikovna malomarnost več, kakor čudežno zdravilo, ki bo kar nanagroma izlečilo vse bolezni javnega jezika, od substantivitisa do glagolske podhranjenosti, od dualne jetike do anarhosintakse, od sociologitisa acutis do semantične zamaščenosti. Saj je mrežo spletla, saj je zdravilo zvarila družbena želja!

Če bi željo gnala še železna volja...

Resnično, nihče se ni ironično namrdnil, ko je eden izmed udeležencev proglasil posvetovanje za zgodovinski dogodek. In ljudje sicer sprašujejo, kaj je bilo in ali je sploh kaj bilo, a nihče ne dobi odgovora, da ni bilo nič. Bilo je na tem družbeno-jezikoslovnem srečanju temeljiti obravnava s tisto posplošujočo miselnostjo, ki z zdolgočasno vzvišenostjo docira o drugotnosti izrazoslovnih izbir in o podrejenosti vlogi slovnično-sintaktičnih pravil. Bilo je dovolj prepričanih in prepričljivih izjav o vzročni zvezi med jezikovno neprečiščenim, nedognanim političnim sporočilom in njegovo neučinkovitostjo. Bilo je tudi opozoril, da je jezik javnosti navsezadnje jezik množičnih občil in da je brezbrzičnost javnosti do te naše vsakdanje časniško-televizijsko-radijske slovenščine odsev njenih globljih, nevarnejših brezbrzičnosti – in da je nujno natančno tako, če stavek povemo še enkrat, samo da ga spletemo iz nasprotne smeri. Bilo je povedanega še marsikaj drugega, tu in tam kaj nakazanega in namignjenega, malo ali nič zamolčanega. Želja po pravem jeziku je bila popolna.

Toda zakaj toliko želimo in tako malo hočemo.

Saj vemo: ne samo grdo, tudi kapitulantsko in demobilizatorsko je dvomiti, da se bo res kaj premaknilo, kar se tiče naše zaresne skrbi za javno slovenščino. Toda: mogoče smo sklepe proti jezikovnim napakam in ploskostim zdaj prvič zapisali tako na široko in natančno, toda nikakor ni bilo prvič, da smo kaj v zvezi z »lepoto našega jezika« sklenili. In? Eden izmed tistih pripravljanih dogodkov za Portorož, ki so zbudili največ otožnih premišljevanj, je bila ponovitev televizijske oddaje »Superslovenščina« – čeprav je minilo pet let, se je zdelo, da v oddaji ni bilo nič zastarelega ali preživelega... Ali ne bi bilo mogoče,

da je v našem primeru dvom prej spodbujevalen in pozivniški?

Mora biti. Kajti portoroške sklepe je mogoče smotno brati samo kot akcijski program.

Kakšen da je slovenski jezik v političnem življenju, zakonodaji itd.? Neustrezen, neučinkovit, v neskladju s splošno kulturo slovenskega naroda piše v teh sklepih. Da bo drugačen, ali pa kar popolnoma drugačen, ali je treba za to samo dobrih želja, navdušenih uvodnikov ali še kaj več? Ali bodo »družbenopolitične organizacije skrbale za to, da bodo njihova sporočila jedrnat, razumljiva, učinkovita«? Ali bodo politični »delavci skrbeli tudi za svoje jezikovno izpolnjevanje in vzgojo«? Kar tako, ne da bi morali?

Pa slovenščina v vzgoji in izobraževanju: ali se bo naša jezikovnovzgojna strast omejila samo na bitko za več tedenskih ur slovenščine v šolskih programih, ali pa se bomo končno zavedeli, da je jezikovna vzgoja permanentno dojemanje in razumevanje vsega znanja in tudi raba vsega tega znanja. In kaj je s slovenščino v množičnih občilih, to najbolj rabljeno – kajpada tudi najbolj uporabno – rečjo, ki je mnogo boljša, kot je njen sloves, a se vsakdo čuti pristojnega, če ne poklicanega, da ji drži pridige in šteje napake, ki jih dela v svojem hektičnem drvenju za minevajočim? Ali bomo njeni nosilci in proizvajalci imeli poguma in samozvesti za priznanje, da bi naša dosledna samokritičnost razkrila mnogo hujše stvari, kot jih lahko odkrije še tako huda (zunajstanovska) kritičnost, in da je neusmiljena doslednost v izpolnjevanju naloga, ki nam jih nalaga portoroški jezikovni parlament, edino, kar nas lahko reši ponovnega očitka, da eno govorimo, drugo delamo?

Kako obsežno je poglavje o slovenščini v gospodarstvu! Pa v turizmu. In nanaša se na uveljavljanje kultiviranega jezika tako doma kot tudi pri prodiranju na nova tržišča... Toda ali bodo marketi, tursi in špediti izginili, postala reklamnna sporočila čitljivejša, ekonomsko besedišče manj okorno, malomarnost jezikovnih in izrazilnih kriterijev pri kadrovski politiki v gospodarstvu manj očitna? Ali se bo odslej »prostovoljno« dogajalo vsaj to, da si bodo slovenska podjetja v Ljubljani dopisovala s slovenskimi podjetji v Italiji po slovensko?

Prav. Jezikovni odbori širom po Sloveniji, angažirana, od polne jezikovne politične osveščenosti gnana sekcija pri republiški socialistični zvezi, novi zalet in novo zaupanje ljudi, ki jim je skrb za slovenski jezik več kot nacionalna mikromanija in pestovanje manjvrednostnih kompleksov, namreč izraz samozvesti in spoznanja o jezikovni identiteti kot nepogrešljivi sestavini intaktnosti osebnosti in intaktnosti družbe – vse to je nekaj, kar utegne razveljaviti dvome in utrditi deležnike, ki nam krasijo tudi portoroški dokument.

Toda če to želeče hotenje ne bo nenehno navzoča pogonska moč v naši duhovni zavesti, potem bo nekoč – ne bi dolgo trajalo – zvenel uvodni stavek tega dokumenta kot pulhica, porog in menetekel.

Glasi se namreč: »Prepričani smo, da jezik odseva podobo družbe in njeno zgodovino, hkrati pa pomembno soustvarja družbeno razmerja in tako tudi njeno humano vsebino in kulturno podobo...«

Slavko Fras

Zapoznala lastovka miru ali vklejeni jastreb?

Današnja osrednja tema je drugi sporazum o omejitvi jedrskega oboroževanja. Uspeh SALT-2 je namreč odvisen od tega, ali bo stopnica za nadaljnje učinkovitejša razorožitvene ukrepe. O tej tematiki pišejo Božidar Pahor, Vlado Jarc, Dragiša Bošković, Mojca Drčar-Murko, Vilko Novak, Alja Kosač, Jaka Štular in Janko Tedeško.

Poštni predal 29

26 in 37

Vladimir Dedijer

Lažne novice o Draži Mihailoviću

Jugoslavija in interesne sfere

Dušan Snoj

Namesto samaritanstva nova mednarodna ureditev

UNCTAD v Manili

28

Vilko Novak

Različnost vsega, iz česar je stkana omika

Po kongresu KP Francije

29

Dino Pucer

Na stečaj odpreti okno v svet

Aktualen intervju

Janko Tedeško

Agostino Casaroli

Portret tedna

30

Andrej Inkret

Časnikarji, časopisci, časopisari, žurnalisti

Londonski zapiski

Jug Grizelj

Klic v sili za prvo pomoč

Beograjskih štirinajst dni

31

Okrogla miza

Dolgotrajna in trnova pot do uveljavitve jemlje voljo

Deset povablencev je odgovarjalo na vprašanja o inovacijski dejavnosti

32

Matija Dermastia

Simbol trenutka našega bivanja

Zapis o Titovih šafetah skozi štiriintri-deset let

Alenka Puhar

Likanje kranjščine v svoenščino

Naslednje besedilo V ogledalu časa izhaja iz sto let starih spisov, ki odkrivajo zaskrbljenost nad osmrtajenim jezikom in lenobo piščih

33

Slobodan Dukić

Prestopniki v kratkih hlačah

Po sodnih podatkih

Edward Behr

Čudno rojstvo novice

Novinarjevi spomini

34

Dragiša Bošković

Trezna presoja ima veljavo tudi v »kompjuterski družbi«

S poti po Ameriki

35

Enrico Berlinguer

Dežela potrebuje vlado dejanske solidarnosti

Med italijansko predvolilno kampanjo se je sodelavec milanskega časnika Corriere della Sera Gianfranco Piazzesi pogovarjal z generalnim sekretarjem KPI

Jacques Buob

Krvava zapuščina za izginulim predsednikom

Uganda brez Amina

36

Naša anketa

Kakšna je neustrezna smrt ali nečista bolezen?

Nedavno smo sklenili podlistek francoskega zdravnika Léona Schwartzberga in novinarka Piera Vianssona-Pontéja »Rak – ali kako spreminiti smrt?« Kakšna mnenja so o tej snovi imeli nekateri naši bralci, nam govori današnja zadnja stran priloge

38

Kakšna je neustrezna smrt ali nečista bolezen?

Decembra lani smo v sobotni prilogi začeli objavljati podlistek, ki sta ga napisala zdravnik, specialist za raka Léon Schwartzenberg in novinar Pierre Vianson-Ponté. Kancerolog je pripovedoval o tistem, kar je tisti trenutek videl, čutil, doživeljal: o bolezni, trpljenju in tudi o smrti. Novinar pa je tako, kot bi to počel vsak izmed nas, s spoštovanjem, z grozo in s preplazenostjo opazoval oba, zdravnika in bolnika. Zdaj, ko se je podlistek iztekel, smo izbrali enajst (v resnici jih je bilo seveda malo več) ljudi, za katere smo bili pravzaprav vnaprej prepričani, da so ga prebirali... Nekateri med njimi so ga šli, preden so o njem izrekli svoje mnenje, še enkrat brat... Seveda smo za sodelovanje prosili zdravnike, ki doživljajo bolezn, ki jih poimenujemo z eno samo besedico – rak, vsak dan (in ki to besedo tudi vsako minuto izgovorijo, vsaj dokler so na svojem delovnem mestu). Razumljivo, da smo iskali odgovore tudi med ljudmi, ki so svoje misli, ko so živeli v najtesnejšem sožitju s pričakovanjem smrti najbližjega, prenesli v dokumentarno-literarno obliko. In, seveda, spraševali smo tudi med novinarji.

Zavedati pa se moramo, da so naši uspehi pri bolnih otrocih tesno povezani s pravočasnim in natančnim odkrivanjem ter sodobnim kombiniranim zdravljenjem, pri katerem sodelujejo strokovnjaki v različnih medicinskih panogah. Takšno zdravljenje je seveda mogoče le v posebej za to organiziranih centrih. Sodobno zdravljenje rakavih bolezni je sicer drago, a me je v omenjenem podlistku vseeno zelo »zmotile« podatek o visokem zaslužku lečečega zdravnika, kar v Franciji še posebej podpira celotno zdravljenje, ki ga pogosto plača bolnik oziroma njegova družina. Lahko trdim, da pri nas zdravimo otroke z enakimi sredstvi in enakimi uspehi kot v tujini. Zato se takim bolnikom ne bi bilo treba hoditi zdraviti v tujino. Sodobna medicina zmore že veliko tudi pri rakavih boleznih. Kadar pa se zavemo, da končne ozdravitve ni, moramo uporabiti vse svoje znanje in izkušnje, da bi bila bolniku njegova bolezen znošnejša in da bi čimdlje živel. Nihilizeim, ki v slabše poučeni sredini, pa tudi v strokovnih krogih včasih prevlada, je po mojem mnenju nedopusten.

- rak ni preprosto »huda bolezen« in tega bi se morali zavedati,
- umiranje zaradi raka ni samo posameznikova zasebna zadeva.

Resnica je, da je dandanes usoda mnogih rakavih bolnikov vse prej kot temnačn. Pri zdravljenju takšnih ljudi namreč ne smemo pozabiti, da je bolnik človek in da pri njem ne gre le za bolezen. Psihični in čustveni problemi so pri rakavem bolniku še posebej pomembni; kar pri drugih obolenih v toliki meri ne velja, meni prof. dr. Franc Lukič.

Beseda rak ima v spektru človekovih bolezni posebno vlogo. Občutek, da se je v njegovem življenju začel neki tuj, skrivnostni in uničevalni proces, ga navda z zlo slutnjo in s strahom. Ob besedi rak je kot brez moči in pomoči, medtem ko pri drugih boleznih, ki so lahko tudi hude ali celo hujske, vendar o njih nič ne ve, navadno nikoli ne pomisli, da »je ni stvari, ki bi lahko spremenila potek bolezni, ki je naravnan h koncu«.

Nasploh se zdi, da je za nas smrt zaradi raka neustrezna smrt, se pravi smrt, ki si je ne bi izbrali, če bi mogli izbirati.

V vseh obdobjih zdravljenja je torej nadvse pomembno, da zdravstveni delavci in bolniki vzpostavita stik. Da se veliko veda, v bolnišnici, ambulanti ali pri bolniku na domu, se pogovarjata in tako ustvarita občutek medsebojnega zaupanja, ki je prvi pogoj za uspeh zdravljenja. Pravimo »človek pije vino, vino pije človeka«. Noben resen pivec se ne zaveda, da škodi svojemu zdravju, da je resno bolan. Čustveno in organsko. Mnogi ljudje, ki imajo zvišan krvni pritisk, se ne zavedajo, kako resno so bolni in jih tudi ni strah števil, ki jih pokaže naprava za merjenje pritiska. Mnogo je še bolnih, ki jih sicer kot vsiljivce, a zavestno sprejemajo v svoje življenje, ne da bi nas pri tem psihično zasvojile... Pri raku pa ni tako. Ko slišimo zanj, se spominimo vsega, kar so nam kdaj pripovedovali o njem, in pred nami zraste zastor, ki si ga ne drzemo dvigniti. Menim, da je to posledica slabe dediščine in slabe zdravstvene prosvetljenosti. Sovražnika je treba spoznati, tako nam bo takoj manj nevaren. In ko ga bomo spoznali, se bomo znali tudi obvarovati pred njim. Potem nam beseda rak nič več ne bo pomenila to, kar nam pomeni danes.

Rak je bolezen, ki prizadene mlade in stare, bogate in revne, izobražene in neizobražene, bolezni, ki ji kljub vsej današnji znanosti nismo kos, bolezen, s katero tesno povezujemo trpljenje in smrt. Zato se že ob besedi rak še vedno toliko ljudi zdržne in jo poskušajo potisniti v podzavest. O raku ne smemo molčati, je dejala dr. Moica Strnad.

Le redki so med nami, ki se v življenju tako ali drugače ne bodo kdaj srečali z njim. Zato bi morali ljudi o tej boleznii poučiti in jih tako pripraviti, da si ne bodo več zakrivali oči pred njo in tako morda zamudili dragoceni čas za zdravljenje. Razložiti bi jim morali, kakšne so dandanes možnosti za zdravljenje in kakšni so uspehi. Prepričana sem, da bi ljudje počasi le začeli razmišljati o raku drugače, ne samo kot o nečem, kar pomeni trpljenje in smrt. Mogoče bi potem tudi naša družba imela več poslušala za zdravljenje in rehabilitacijo bolnikov z rakom; še posebej tistih, pri katerih smo zdravniki zares nemočni, saj zanje lahko storimo samo še to, da jim v življenju, ki se jim izteka, lajšamo bolečine. Kolikokrat se zdravniki srečamo s problemom, kje naj takšen bolnik v miru dočaka svoj konec!

Podlistek se mi je zdel dobro napisan, mislim pa, da bi ga bralci drugače dojemli, če bi jih nanj pripravili. Saj so morali imeti tisti, ki so ga povsem razumeli, že kar dobršno mero strokovnega znanja.

Tako bi verjetno vsaj nekaj bralcev začelo o vrednotah življenja, o raku, o smrti razmišljati drugače, kar je bil tudi namen avtorjev tega dokumenta.

– opazovanje umiranja zaradi raka se v mnogih spremeni tudi v razmišljanje o globljih vrednotah življenja,

– »rakav sistem življenja« je svojevrstno klubovanje domišljavosti sodobne družbe, prežete s sebičarskim, užitkarskim mitom, družbe, ki je sama »rakava družba« in bi jo bilo treba zdraviti.

– bolečina, ki jo povzroči rak, je svojevrstna prevzgoja nas vseh (kar seveda ne pomeni, da bi naj bilo takšne vzgoje deležno čim več ljudi).

– zdravljenje raka je širši človeški in družbeni, ne pa le kirurški ali kemoterapijski problem,

– da za zdravljenje raka skrbimo manj kot za
zidavo bančnih stolpičev, maksimarketov

Zoran Jerin: Proti tabujem

Zakaj je smrt, to najbolj zanesljivo potrdilo individualnosti, tabu? Kot da je nekaj zelo zelo svetega ali nekaj zelo umazanega, nekaj, česar se na čuden način sramujemo, kot da pomeni v vztrajnostni dirki življenja (v kateri nekateri odstopijo prej kot drugi, nihče pa ne pride do konca) poseben neuspeh!

Ne maram božanstev in tudi tabujev ne. Zato tudi mislim, da ima človek pravico do vsake informacije in verjamem, da je takšno pisanje o smrti in življenju dobro, ker je proti tabujem in ker navaja k razmišljanju o sebi in drugih. Negativne posledice? Optimist bo vedno našel drobec hrane v vsej povodnji pesimizma in se nanj obresil, pesimist pa prav tak drobec hrane v vsaki povodnji optimizma... In četudi bi človeka – če ob takšnem branju upoštevalmo le razum – morala zajeti panika, ostane miren, zakaj zdí se mi, da nosimo v sebi prečuden varnosten mehanizem, ki nas varuje pred paniko. Čeprav vem, da proti meni dela statistika in da bom najbrž umrl natanko tak kot kdé izmed premaganecv v seriji »Kako spremeniti smrt«, to pa točnem verjeti in misel o raku in smrti umikam v ozadje. Nekaj podobnega sem doživljal, smo doživljali, se nekeje. V vojni. Če je padel tovariš ob tebi, nisi nikoli začel premišljati o tem, ali si zdaj ti na vrsti. Dejal si si: »To se meni ne bo zgodilo!«. Morda ni modro, je pa človeško.

Jasna Müller: Z novimi spoznanji

Kal smrti je že v rojstvu. Zavest o neogibnosti smrti spremlja človeka vse življenje. Iz nje raste občutek, da moramo svoje življenje in zdravje varovati. Mnoge bolezni grozijo s predgodno smrtjo. Proti njim se bori zdravilstvo od pamtiveka s tem: z vedno novimi orožji in spoznanji. Pa tudi bolnik sam: s svojo voljo do življenja in pozitivno naravnanoostjo. V tem skupnem boju naj bo nasprotnik dobro znan tudi bolniku. Spoznaval naj bi ga iz poljudno znanstvene literature pa tudi iz pričevanj bolnikov, ki so v krutem boju z boleznijo zmagali ali včasih podlegli. Takšna spoznanja naj bi človeka ne peljala v brezupje ali depresijo, ampak naj bi mu bila izpodbuda za preprečevanje in za zgodnje odkrivanje bolezni (ko je možnost za popolno ozdravljenje velika).

Smisel smrti kot poslednjega dejanja življenja je vprašanje filozofije in ga torej pustimo filozofom. Odnos do smrti kot fiziološkega pojava pa je hkrati psihološko in sociološko ali, bolj natančno, socialno antropološko vprašanje, na katerega je moč razumno odgovoriti le, če ga spravimo v kulturno-zgodovinski okvir spraševalca oziroma tistega, ki mu je bilo namenjeno.

Izrek, ki sodi v same temelje zgodovine evropske misli, »ko sam razum, ni smrti, in ko je smrt, ni mene«, velja razlagati takole: ker obstaja smrt samo, dokler živim, se tudi ne morem izmakniti grozi pred trenutkom, za katerega vem, da pride zagotovo in da je neponovljiv. S smrtjo potrjujem svoje življenje kot takšno. Radikalno se lahko izognem grozi pred smrtjo samo s tem – pa naj zveni še tako protislovno – da umrem. Tu ni kaj spreminjati.

Nekaj drugega pa pomeni strah pred naciom mojega umiranja oziroma neposrednimi vzroki moje smrti. Vzroki, ki so zame, kot članu dane kulturno-zgodovinske skupnosti, sprejemljivi z enako samoumevnostjo, kot so sprejemljivi različki med naravno in nasilno smrtjo, častnim in sramotnim koncem, hudo in tiho zadnjio uro, trepečim in spokojnim umiranjem. Na podoben, toda na enak način vrednotim bolezni. Ne presojamo jih v soglasju z oceno strokovnjakov, pač pa z laičnim javnim mnenjem časa in prostora. Tako obstajajo bolezni, ki vzbujajo v očeh javnosti gnus, na primer gonoreja ali sifilis, a puščajo strokovnjake neprizadete; bolezni, ki so v resnici neozdravljive in spravljajo strokovnjake v obup nemoči, na primer bulbarna paraliza in multipla skleroza, a puščajo javnost hladno; in bolezni, ki jih je v nekaterih primerih mogoče ozdraviti in strokovnjakom dajejo upanja, toda spodnesejo tla posredno ali neposredno prizadetemu človeku. Če gre za slednje, je seveda vsako prepričevanje prazno slamljaja.

Podlistek, ki ste ga v zadnjih mesecih objavljali v sobotni prilogi, je odkril vrsto zelo verjetnih ali celo resničnih okoliščin, v katerih se lahko znajeta bolnik z rakasto boleznijo in zdravnik. Pisanju ni moč očitati niti solzavosti niti želje po izrednosti, pač pa mu je treba priznati resnost. Prav zato se mi je zdelo vredno, morda kar potrebno, da ste nam ga posredovali, nam je povedal dr. Jure Lindtner.

Kaj pa takšno pisanje vzbudi v bralcu, je odvisno seveda od bralca samega; lahko ga spravi v obup ali pa se že ob pogledu na naslov odloči, da ga ne bo bral, češ, to ne velja zame. Vendar upam, da veliko večino ljudi le spodbudi k razmišljanju in modrovanju o nekaterih temeljnih vprašanjih našega bivanja, o boleznih in smrti, o trpljenju, odpovedih in temu podobnem. Če naj verjamem starim mislecem, ki so trdili, da je modrovanje koristno samo zategadelj, ker nam napravi življenje znosnejše, potem moramo takšno pisanje znova oceniti ugodno. Odklonilo ga bodo najbrž tisti, ki jih moti v njihovi želji po miselnosti, čustveno in telesno udobnem življenju, v želji, da bi verjeli, kako človek vse zmore, zani in ima brez posebnega truda. Sedanja civilizirani svet na takšnih željah marsikaj gradi in jih zato v ljudeh tudi spodbuja.

Naj vam vrnem vprašanje: Ali ne bi kazalo premišljati o morebitnih odmevih kakenga pisanja pred objavo in ne šele po njej?

nje. Podobno kot je bilo v času, ko je po Evropi pustošila kuga, vsak poskus preprečiti srednjeveškega burgerja, da »črna smrt« ni kazen božja, bol ob steno. Strah pred kugo je splahnel šele takrat, ko je bila bolezen praktično iztrebljena. Isto velja za črne koze, kolero in tuberkulozo. Tudi tu ni kaj spremeniti. Mislim, da sem s tem dovolj jasno povedal, kaj menim o preprečevalni moki podlistka. Seveda pa to ne pomeni, da o tem ni treba pisati, da tega ni treba obviati in prebiti.

Nada Kraigher: Vedenje nam odvzame strah

Domala vsi moji najbližji so umrli za rakom: mama že v dvajsetih letih, kmalu zatem njen oče in brat, pozneje dva od treh bratrancev in pred nedavnim tudi oba moja brata. Kljub temu pa me rak še ni napeljal. Menim namreč, da je zdravljenje vsake bolezni, pa tudi raka, odvisno enako od zdravnika kakor od bolnika, ki naj bi razumno sodeloval. Razumno pa moremo sodelovati le tedaj, ko imamo dovolj podatkov in znanja. Vedenje nam odvzame strah, ki je človeku bolj nevaren kot rak. Podatki dokazujejo, da je medicina v boju proti tej bolezni že veliko dosegla. Moja mama je kaj kmalu podlegla, mojemu mlajšemu bratu pa so zdravniki podaljšali življenje za celih petnajst let! Prepričana sem, da bomo s pisanjem, pojasnjevanjem in z opisovanjem samo pomagali, da se bodo otresli groze in strahu. Prav pred kratkim sem natanko s tem namenom neki založbi tudi priporočila knjigo pisateljice Milke Žičina »Zapiski z onkološkega instituta«, v kateri avtorica čustveno prizadeje, hkrati pa polna optimizma in vere v ozdravljenje opisuje svoje osebne izkušnje.

Pređ dnevni u noći med 6, in 7, majem, je v Parizu umrl eden avtorjev dokumenta o ljudeh in raku, novinar, publicist in pisec knjig Pierre Viannson-Ponté. »Le Monde«, časnik, v katerem je dolgo delal tudi kot urednik, je o vzrokih njegove smrti povedal le to, da jim je že dolgo drugovalu strahotno trpljenje, ki pa ga je do poslednjega trenutka poskušal obvladovati tudi tako, da je bil ves čas na tekočem z vsem, kar se je dogajalo okrog njega in v svetu. Do zadnjega je svojemu časniku enkrat na teden pošiljal članke, ki so imeli naslovlo »Svet danes«, se pred tem pa »Na zvezi« (na zvezi s svojim poklicem, svojimi bralci, z življenjem...), Moč, s katero se je boril proti neizprosni bolezni, o kateri ni nikoli nikomur niti potožil, je črpal iz sebe in svojega značaja, je zapisal na prvi strani »Le Mondala« eden njegovih kolegov. O njegovem pričevanju »Kako spremeniti smrt« ni rekel nič.

Moje branje je bilo v resnici mrzlično iskanje. Upala sem, da bom neko soboto zasledila tudi opis raka, kakršnega je imel moj sin. In da bo na koncu pisalo, kako je mladost spet premagala bolezen. Ali kaj podobnega.

Zdravnica mi je povedala, da gre za vrsto raka, ki dobro reagira na žarčenje. In da ni upanja. Da moram s tem živeti. Takrat sem prebrala vse, kar je kje pisalo o raku.

Čeprav so mi rekli, da moram živeti brez upanja sem čisto na tihem včasih upala. Upala sem nazadnje, da mi tako govorijo zato, ker sami vendarle upajo, da ga bodo lahko ozdravili, vendar mi zaradi tega, ker v to niso povsem prepričani, raje ne povedo. Da bi bila potem toliko bolj presenečena...

Dorica Makuc: Zmagovalci imajo vso prednost

Tako malo vemo o trpljenju drugih, da smo takrat ko se soočimo z njim, šokirani ali vsaj neprijetno presenečeni. Ker o vsem tem ničesar ne vemo, smo tak prestrašeni, da največkrat – če le ne gre za nam najdražjo osebo – zbežimo. Hočemo se izogniti trpljenju, pa se zapremo v stolpnice, z visoko betonsko ograjo zavarovane atrijske hiše, v svojo avtomobile, s katerimi sebe in svojo srečno družino vozimo od doma in potem spet domov. Napoti se ustavimo le toliko, da bi, vedno bolj samini, zvrnili kozarec ali dva, nato pa spet stečemo novim resničnim ali umišljenim dolžnostim nasproti. Hitimo tudi takrat, ko bi morali opozoriti korak, da bali prednost starejšim, invalidom, otrokom, počasnjeim; bolj beglojenim, pa slabšem govorniku, mlajšemu kolegi, nizko »ocenjenemu«¹ sodelavcu. Povsod moramo biti prvi! Preden imajo tisti, ki zmagujejo: v športu, na festivalih, v lepoti in moči. V takšnem svetu je ostalo le še malo prostora za starega, bolnega, fizično ali duševno manj odprtega. Zato smo tiste, ki nas ne dohitavajo, spravili v oddaljene zavode, v posebne šole, v hiralnice (tudi z najmodernejšo fasado), kajpada prepričani, da smo kar najboljše ravnali. Zaradi lastne bojazni in nemoči smo del povojne generacije oropalih skupnosti, v kateri bi ob sožitju vseh, tudi tistih, ki ne morejo več tekmovali, ker so ostareli in bolni ali drugimi, ki ne bodo nikoli mogli tekmovali, spoznali vrednote, ki jih sicer ni mogoč razkazovati in zanje žeti priznanja, pa je njih cena neizmirljiva. Pomagale bi nam živeti takrat, ko se bomo (enkrat neminljivo) srečali s trpljenjem. Zato je prav, da nas seznanjajo z vsem, kar odkriva zastonj vsakršnega trpljenja. Vedeti pomeni tudi videti.

V anketi sodelujejo prof. dr. *Majda Benedik*, vodja hematološko-onkološke službe v bolnišnici za pediatrijo (zato, ker je bilo v podlistku opisanih veliko primerov zelo mladih bolnikov), dr. *Franc Černe*, znanstvenik na področju socialne ekonomije (zato, ker je v knjigi »Koncert za raka« opisal bolezni, zdravljenje in umiranje svoje žene), *Zoran Jerin*, novinar (zato, ker je v svojem poklicu veliko tega doživel in malo zato, ker je urednik dr. romanov), dr. *Miso Jezernik*, sociolog (tudi zato, ker se prav zdaj ukvarja z raziskavo, ki zadeva krajše ljudi in s tem v zvezi umiranje), *Nada Kraigher*, pisateljica (zato, ker je med drugim napisala roman »Terminus«, v katerem opisuje umiranje nekoga izmed svojih najbližjih), dr. *Jure Lindtner*, kirurg, vodja centra za bolezni dojk na onkološkem inštitutu (zato), prof. dr. *Franc Lukič*, ker je vodja kirurškega oddelka na onkološkem inštitutu, *Dorica Makuc*, novinarka (zato, ker so njene televizijske oddaje velikokrat govorile pr o ljudeh v stiski), prim. dr. *Jasna Müller*, anesteziologinja, ker je vodja oddelka za terapijo bolečin, dr. *Moja Strnad*, ker je anesteziologinja na onkološkem inštitutu, *Ica Velkovrh*, tajnica (zato, ker je prav v času, ko je podlistek izhajal, delila usodo z mnogimi, ki jih je avtor v njem opisoval) in *Vesna Marincič*, novinarka, ki je tako spoznala, da sodi med tiste, o katerih dr. Lindtner pravi, da odklanjajo takšno branje najbrž zato, ker jih moti v njihovi želji po udobnem življenju; je tudi pripravila gradivo za obavo.

Raziskovalca (foto Miško Kranjec)